

Plaček, Miroslav

[Kasička, František; Nechvátal, Bořivoj. Tvrze a hrádky na Strakonicku]

Archaeologia historica. 1988, vol. 13, iss. [1], pp. 654-655

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/139810>

Access Date: 12. 12. 2024

Version: 20241021

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Autor zřetelně ukazuje, jak archeologie přináší jednak materiální hodnoty ve formě bohatých nálezů a spolupůsobením při udržování a rekonstrukci perel našeho monumentálního památkového fondu, ať již jde o obnovu našich měst, hradů či jiných objektů, jednak duchovní hodnoty, k nimž mezi jiným patří objasňování významu všeho lidu pro pokrok ve společnosti, podněty k udržování zdravého národního sebevědomí a vztahu k domovině i k formování správného internacionalismu (kolonizace).

Sondy do středověkých Čech jsou vedeny podle dobře promyšleného plánu, aby vyváženě postihly všechny stránky středověkého archeologického výzkumu. Tento výzkum řeší tři hlavní tématické celky. Nejvýznačnější z nich je otázka vzniku a počátečního vývoje českých měst. Mezi nimi zaujímá ústřední postavení Praha se svým Hradem (kap. 1., 2., 4., 5.). Úplný zánik starého města Mostu v souvislosti s těžbou uhlí poskytl výjimečnou možnost detailního výzkumu celého středověkého města a dal příležitost řešit všechny klíčové otázky městské problematiky (kap. 6), k níž svým způsobem dodalo jedinečné prameny také Hradištko u Davle (kap. 3) a Sezimovo Ústí (kap. 9). Druhým tématem středověké archeologie je studium vrcholně středověké vsi a její geneze ve starším, mladohradištním období, zachycené v kapitolách 10, 11, 13, 14, 16. Třetí téma představuje studium feudálních sídel, zejména hradů v pozdní době přemyslovské (kap. 7, 8), i např. klášterů (kap. 15).

Bádání v jednotlivých směrech líčí autor při letném pohledu jakoby lehkým tónem. Ve svém výkladu však zasvěceně zachycuje neopakovatelnou atmosféru postupu výzkumných prací, situaci ve vědecké disciplíně, konkrétní přístup jednotlivých badatelů k řešení problémů. Podává tak většinou jinde nezjistitelné a neregistrované okolnosti důležité pro vědeckou kritiku archeologických pramenů, upřesňuje tak hodnotu jejich výpovědi. Konečně nelze ani přehlédnout řadu metodických poznámek k terénnímu výzkumu i k jeho teoretickému zpracování; i když většinou mají především připomenout skutečnosti přednášené kdysi studentům v základním prosemináři, zůstávají stále aktuální a pro vědecký výzkum zásadní. Obrazová dokumentace není pouhou dekorací, ale tvoří organickou součást obsahové náplně díla, která tak dostává další názorný rozměr. Rovněž literatura uváděná k jednotlivým kapitolám v podstatě zahrnuje hlavní práce českých středověkých archeologů k probíraným tématům. Snad lze jen okrajově poznamenat, že by možná bývalo bylo i pro čtenáře užitečné k názornému plánu Žatce v 9. kapitole uvedení příslušné statě J. Bubeníka a O. Uhlíkové v Památkách archeologických 68, 1977, s. 193—218. Závěrem je třeba zdůraznit, že beletristicky laděná kniha Zdeňka Smetánky bude mít trvalé místo ve vědeckých knihovnách jistě ne jen středověkých archeologů.

ČENĚK STAŇA

František Kašička—Bořivoj Nechvátal, **Tvrze a hrádky na Strakonicku**, Vlastivědná edice sv. 14. Muzeum středního Pootaví, Strakonice 1986, 178 s., 81 plánek, 81 fotogr. příloh, 1 mapová příloha, ruské a německé resumé.

Velmi užitečná publikace zpracovávající drobná středověká fortifikovaná sídla strakonického okresu přináší pohled na jejich vývoj až do skončení renesance. Několikastránkový průřez jednotlivými obdobími stručně seznamuje s tendencemi geneze tohoto typu sídel v regionu od jejich počátků již ve 12. století, přes období rozkvětu ve 14. stol. až po jejich osud v barokní době.

Také v této oblasti je zřetelný vývoj od jen lehce fortifikovaných nebo neopevněných sídel s vazbou na sakrální stavbu přes dřevohlinité hrádky mimo osídlení až po vrcholně gotické tvrze, situované uprostřed vesnické zástavby.

Těžiště práce, jak sami zdůrazňují autoři, však spočívá v abecedně řazeném katalogu. Každé heslo obsahuje nejméně základní historické údaje čerpané z pramenů a literatury (uvedené u každého hesla zkratkou) a lokalizaci. Ta je přibližná, pokud neexistují jasné reliktové sídla, nebo přesná, když se je podařilo zjistit. V tom případě bývá ještě doplněna výřezem z katastrálních plánů (indikačních skic) z první poloviny 19. stol. (1837), kterých je použita celá řada. Dále bývá v hesle obsažen stručný popis

dochovaných zbytků, u prozkoumaných objektů doložených ještě podrobnější dokumentací. Většinou jde o půdorys, někdy analytický, případně o pokus rekonstrukce (Radomyšl, kaple v Blatné). Škoda, že těch i oněch publikace neobsahuje více, obraz, který si čtenář o problematice dělá, by byl úplnější. Např. v Bělčicích si to přiblížení fluktuace sídel a jejich proměn přímo vyžaduje. Zato na podchycení aktuálních výsledků výzkumu na Blatné nemůžeme poukázat, neboť byly publikovány až po uzávěrce recenzované práce. Naopak některé starší a dlouho tradované omyly publikace vyvrací (sídlo na „Hrádečku“ v Čichticích, tvrze v Dřešíně a Tažovicích, lokalizace a charakter dalších). Poměrně dobře reprodukováná příloha obsahuje méně známé pohledy na sídla a jejich detaily a rovněž osm starších vyobrazení. Bohužel rovněž dokumentuje vesměs neutěšený a mnohdy havarijný stav objektů, takže je pravděpodobné, že mnohé fotografie brzy nabudou hodnot historických. Také proto je nutné ocenit obětavou práci obou badatelů, kterým se podařilo „ve vlastní režii“ zmapovat mizející svět panských sídel v jedné z rozhodujících oblastí jižních Čech.

MIROSLAV PLAČEK

František Kašička—Bořivoj Nechvátal, **Vyšehrad pohledem věků**. Správa národní kulturní památky Vyšehrad, Praha 1985, 305 s., z toho 192 samostatných vyobrazení (část barevných) a řada obr. v textu, souhrny v ruštině, angličtině, francouzštině a němčině.

Reprezentativní, výtečně sestavená a výborně graficky vypravená publikace se sice poněkud vymyká rázu recenzní rubriky AH, ale vzhledem k objektu, kterým se zabývá, a způsobu provedení je nutné si jí povšimnout. Nejde totiž o obvyklou uměleckou knihu, jejíž autoři spoléhají na prostý emocionální účín vyobrazení, u většiny ze záplavy fotografických děl ostatně zcela marně. F. Kašičkovi a B. Nechvátalovi se podařilo nenásilnou a přitažlivou formou zarámovat těžiště díla, které spočívá ve starých vedutách, obrazech a fotografiích Vyšehradu, do zásadních a zasněžených informací historických, archeologických a stavebně historických. Vzhledem k založení a povolání autorů by se to jevilo samozřejmostí, ale promyšlená koncepce i obsah knihy vyžadovaly ještě mimořádně racionální přístup, spojený přitom se zanícením a niterným vztahem. Jak je vidět, harmonické spojení těchto protikladů přináší výsledek. Díky soustavnému archeologickému výzkumu mohou předložit stručný průřez dějinami Vyšehradu od pravěku až po dnešek, a to se zřetelem na zobrazení jeho stavební podoby. Náznornosti přispívají rekonstruované půdorysy vrcholně a pozdně gotické fáze lokality, jakož i plány barokní citadely, v níž byl Vyšehrad přeměněn. Historický exkurs je ukončen přehledem nejdůležitějších dat. V obrazové části se vedle starších známějších vedut objevují i málo známé či teprve nedávno objevené (pozdně gotické nástěnné malby, anonymní mapa z pol. 17. století, některé barokní plány ap.), obrazy idealizující či romantické. Některé jsou věčné, jiné dýchají kouzlem zašlých časů, ale všechna obsahují cenná sdělení o Vyšehradě a době svého vzniku. Obsažný katalog zobrazení blíže upřesňuje charakter a původ obrázků, rejstřík tvůrců pak seznamuje s jejich životními daty a prací. Před poznámkami a poměrně rozsáhlou literaturou je ještě krátký přehled použitých výtvarných technik. Shrnutí: Vyšehrad pohledem věků je cestou, jakou je možné se v oblasti monografických uměleckých publikací ubírat, aniž by výsledný dojem vyprchal ihned po jejich zavření a nebylo motivace pro nové otevření.

MIROSLAV PLAČEK

Rudolf Žáček, **Pobeskydí od husitství do Bílé Hory**. Kulturně historický místopis (7). Okresní vlastivědné muzeum Frýdek-Místek 1986, 125 s.

Časové vymezení publikace, až příliš skromně určené především pro školní výuku a vlastivědné kroužky, je v podstatě dáno již jejím názvem. Svým způsobem navazuje na studie J. Bakaly (zejména sv. č. 6 — Osídlení Místecka a Brušperska v období